

Pedagoglarning tashkilotchilik kompetentligini takomillashtirishning xususiyatlari

Zakirova Dilfuza Sayidolimovna –

Farg'ona davlat universiteti

“Pedagogika” kafedrası katta o'qituvchisi

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-4091-1561>

Annotatsiya. Mazkur maqolada pedagoglarning tashkilotchilik kompetentligini takomillashtirishning nazariy va amaliy xususiyatlari, zamonaviy ta'lim jarayonida pedagogik faoliyatni samarali tashkil etishning ustuvor yo'nalishlari yoritilgan. Shuningdek, ta'lim oluvchilar faoliyatini boshqarish, jamoaviy hamkorlikni yo'lga qo'yish, pedagogik vaziyatlarda mustaqil va maqbul qarorlar qabul qilish hamda ta'lim jarayonini izchil rejalashtirishda tashkilotchilik kompetentligining ahamiyati tahlil qilingan. Uzlusiz ta'lim tamoyillari asosida pedagoglarning kasbiy bilimlari, boshqaruv ko'nikmalari, kommunikativ qobiliyatlari va innovatsion yondashuvlarini muntazam rivojlantirish zarurligi asoslangan. Shu bilan birga, ta'lim mazmuni, metodlari va texnologiyalarini takomillashtirish, pedagogik faoliyatda konstruktiv yondashuvni qaror toptirish hamda kasbiy o'zini o'zi rivojlantirishga yo'naltirilgan motivatsiyani kuchaytirish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan.

Kalit so'zlar: strategiya, texnokratik, identifikatsiya, printsip, konstruktiv, tendentsiya, metodika, funktsional, novatorlik, motivatsion, kompetentlik, paradigma.

Особенности совершенствования организационной компетентности педагогов

Аннотация. В статье рассматриваются теоретические и практические особенности совершенствования организационной компетентности педагогов, а также приоритетные направления эффективной организации педагогической деятельности в условиях современного образования. Анализируется значение организационной компетентности в управлении деятельностью обучающихся, обеспечении командного взаимодействия, принятии самостоятельных и обоснованных решений в педагогических ситуациях и последовательном планировании образовательного процесса. Обосновывается необходимость систематического развития профессиональных знаний, управленческих навыков, коммуникативных способностей и инновационных подходов педагогов на основе принципов непрерывного образования. Особое внимание уделяется совершенствованию содержания образования, методов и технологий обучения, внедрению конструктивного подхода в педагогическую деятельность и развитию мотивации к профессиональному самосовершенствованию.

Ключевые слова: стратегия, принцип технократической идентификации, методология конструктивного тренда, функциональная инновация, мотивационная компетентность, парадигма.

Features of enhancing teachers' organisational competence

Annotation. This article examines the theoretical and practical features of enhancing teachers' organisational competence and identifies key priorities for the effective organisation of pedagogical activities in contemporary education. It analyses the importance of organisational competence in managing learners' activities, fostering teamwork, making independent and well-informed decisions in pedagogical situations, and systematically planning the educational process. The article substantiates the need for the continuous development of teachers' professional knowledge, managerial skills, communication abilities, and innovative approaches in accordance with the principles of lifelong education. Particular attention is given to improving educational content, teaching methods and technologies, promoting a constructive approach to pedagogical practice, and strengthening teachers' motivation for continuous professional self-development.

Keywords: strategy technocratic identification principle constructive trend methodology functional innovation motivational competence paradigm

Ma'lumki dunyodagi mavjud barcha jamiyatning kelajagi, taraqqiyoti ta'lim tizimining qay darajada taraqqiy etgani bilan belgilanadi. Shu boisdan ham, hozirda mustaqil taraqqiyot yo'lidan ildam borayotgan davlatimizning uzluksiz talimni isloh qilish va takomillashtirish, yangi sifat bosqichiga ko'tarish, unga ilg'or pedagogik va axborot texnologiyalarini joriy qilish hamda samaradorligini oshirish davlat siyosati darajasiga ko'tarilgani ham sir emas. Ta'lim-tarbiya jarayoni murakkab jarayon hisonlanadi. Uning murakkabligi shundaki, modernizatsiya sharoitida ta'limning samaradorligiga erishishdir, samaradorlikka erishish esa ko'plab omillar, xususiyat va tendensiylar bo'lishini talab etadi. Birinchi navbatda, ta'lim oluvchi va ta'lim beruvchida motiv shakllanganligi, ularning orasida o'zaro munosabat faollik nuqtai nazaridan bog'langanligi, ta'lim oluvchi yangi bilimlarni egallashga bo'lgan ehtiyojini qondirishga harakatda bo'lishi, ta'lim beruvchi esa darsni tashkil etishda uning mukammalligiga, to'g'ri tashkil etilishiga, metodika esa talabga javob beradigan darajada tuzilganligi kabi xususiyatlarni o'zida mujassamlashtirgan bo'lishi lozim.

Tashkilotchilik kompetentligini takomillashtirishning yakuniy maqsadi – tez o'zgaruvchi muhitga moslashish, mobillik, moslashuvchanlikni, raqobatbardoshlikni, bozor sharoitlarida bardoshlilikni egallashdir. Boshqaruvning yangi paradigmasi texnokratikdan voz kechish va doimiy yangilanishni, texnologiyani, tuzilmani, ya'ni doimiy o'zgaruvchi tashqi muhitga moslashish ko'nikmasini talab etuvchi innovatsion boshqaruvga o'tishga asoslangan. Bunday strategiya muvaffaqiyatliligidan asosiy omili pedagoglar, ularning tashkilotchilik kompetentligi hisoblanib, u faoliyatning rasmiy va norasmiy qoidalari va me'yorlari, odatlar va an'analar, individual va guruhli manfaatlar, xulq uslubi, ishdan qoniqish ko'rsatkichlari, o'zaro hamkorlik darajasi, o'qituvchilarning maktab va uning rivojlanishi maqsadlari identifikatsiyasi darajasi bilan farqlanuvchi, bu maktabdagidagi o'qituvchilarlar xulqi xususiyatlari tizimini ifodalaydi.

Tashkilotchilik kompetentligini shakllantirish – bu ijtimoiy-psixologik iqlimga, o'qituvchilarning xulqiga konstruktiv ta'sir etishga urinish hisoblanadi. Zamonaviy menejment tashkilotchilik kompetentligini barcha bo'linmalar va tinglovchilarda umumiy maqsadlarga yo'nalishtirish imkonini beradigan kuchli strategik vosita sifatida qabul qiladi [1]. O'qituvchi tomonidan tinglovchilarning faoliyatini boshqarishning yangi sharoitlari

o'qitishning metodikalari, texnologiyalarini, uning mazmunini va tuzilmasini doimiy yangilashni talab qiluvchi uzluksiz ta'lim printsiplariga asoslangandir, bu esa pedagogning doimiy o'zgaruvchi tashqi muhitga moslashish ko'nikmasini egallashi zaruratini belgilab beradi. Bunday sharoitlarda xalq ta'limi xodimlarining malakasini oshirish tizimida o'qituvchi tashkilotchilik kompetentligini rivojlantirish jarayonini ilmiy tadqiq etish muammolari alohida dolzarblik kasb etadi [2]. Bu muammo bugungi kunda ilk bor maktabga qadam qo'ygan o'qituvchilarda o'quv va kasbiy mehnatdagi muvaffaqiyatning muhim omili hisoblangan tashkilotchilik kompetentligini shakllantirish tinglovchilar uchun alohida ahamiyatga ega. Bugungi kunda zamonaviy maktab uning hayot faoliyatining barcha sohalarini demokratiyalashtirish sharoitlarida o'qituvchilar, ma'muriy xodimlar uchun konstruktiv insonparvarlik faoliyatining rasmiy va norasmiy qoidalari tizimiga aniq yo'nalganlikka ega bo'lishga kuchli ehtiyojga egadir. Bunday sharoitlarda ta'lim sub'ektlarining individual va guruhli manfaatlarini birlashtiruvchi an'analar va urf-odatlarining tiklanishi ijodiy jarayoni faol sodir bo'ladi. Bularning barchasi o'z navbatida tinglovchilar, o'qituvchilar, maktab ma'muriyati xulqi uslublari xususiyatlarida aks etadi. Yuqori tashkilotchilik kompetentligiga ega bo'lgan shaxs va muassasaning hayot faoliyatining muhim ko'rsatkichi ishdan, samarali o'zaro hamkorlikdan qoniqish darajasi hisoblanadi. Bunday sharoitlarda yuqori tashkilotchilik kompetentligiga ega bo'lgan ta'lim muhiti ta'lim sub'ektlarini ta'lim muassasasi va ularning rivojlanish maqsadlari bilan identifikatsiyalash omilining o'sishi tendentsiyasi bilan farqlanishi alohida ahamiyatga egadir.

Tinglovchilar malaka oshirishning samarali tizimi orqali tashkilotchilik kompetentligini rivojlantirishning optimal sohasiga yetishadilar. Buning uchun malaka oshirish hududiy markazlarida o'qituvchi tashkilotchilik kompetentligini rivojlantirishni ilmiy qo'llab-quvvatlovchi metodika va texnologiyalar ishlab chiqilishi kerak. Tizimli mustaqil ta'lim va o'zini-o'zi rivojlantirish natijasida o'qituvchilar ta'lim muassasasining ijtimoiy-psixologik iqlimiga, tinglovchilarning xulqiga va ularning o'quv faoliyatining qoidalari va me'yorlariga ijobiy munosabatiga konstruktiv ta'sir etish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bunda tashkilotchilik kompetentligi o'zining funktsional vazifasini to'liq amalga oshiradi, ya'ni maktabning barcha bo'linmalari, ma'muriyati, uning tinglovchilari, o'qituvchilar, rahbarlarni rivojlanishning umumiy maqsadlariga yo'naltirishga imkon beruvchi kuchli strategik vositaga aylanadi. Respublikamizdagi ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar ijtimoiy hayotning barcha sohalar uchun ma'lumotli, tashabbuskor, mustaqil tashkilotchi insonlarni talab etadi. Tashkilotchilik kompetentligini yuksak insonlarni aniqlash va tayyorlash – jamiyat va ta'limning rivojlanishining belgilovchi va faollashtiruvchi omili hisoblanadi. Jamiyatimizning asosiy muammosi muassasalar, o'qituvchilar va rahbarlar, ta'lim yetakchilarini ilmiy-metodik qo'llab-quvvatlashni aniqlash orqali ta'lim tuzilmalari ishining samaradorligini hal etish yo'llarini izlash hisoblanadi. Tashkilotchilikning falsafiy talqiniga asoslanib va pedagogik jarayonni tashkil qilishning tizimli tuzilmasini inobatga olib ta'limda yetakchi sifatida yagona fikrli pedagoglar jamoasi, alohida o'qituvchi, tarbiyachi, tan olinishi mumkin. Bugungi kunda yetakchilar jamiyatning ta'lim to'g'risidagi ideal tasavvurlarini haqiqiy amalga oshganligi hisoblanadi. Tashkilotchilikka xos bo'lgan obro ularga o'z atroflarida sheriklari, hamkasblarini birlashtirish imkonini beradi va yakuniy natijada milliy va jahon ta'lim tizimining mustaqil rivojlanishi ularga bog'liq bo'ladi. Yetakchi ta'lim muassasalari tajribasi, ilg'or pedagoglarning novatorlik faoliyati, ta'lim tashkilotchilarining ahamiyati o'sib bormoqda. Odatda kasbiy jihatdan tajribali yagona fikrlilar jamosi yoki o'z izdoshlariga ega bo'lgan individ yetakchiga aylanadi. Yetakchilik jarayoni uchta zaruriy komponentlarning o'zaro aloqadorligini ko'zda tutadi, bular: yetakchining mavjudligi, izdoshlarning mavjudligi, yetakchilik o'zaro aloqalari amalga oshiriladigan ijtimoiy muhitning mavjudligi. Ta'limdagi tashkilotchilar quyidagilar bilan tavsiflanadi:

Ko'pgina izdoshlari tomonidan tan olingan obro'ga ega;

O'quv-tarbiya ishlari jarayonini boshqarishda ishtirok etadi;

yuzaga keladigan muammolarning muhokamasida faol ishtirok etadilar, ularning - izdoshlarining muvaffaqiyatli faoliyatini tashkil eta oladilar, ta'lim jarayonidagi "tor joylarini" mustaqil aniqlash va bartaraf etishni biladilar;

kasbiy ishtiyoqqa egalar, ijodiy g'oyalarni ishlab chiqishga innovatsiyalarni ishlab chiqish va amalga oshirishga moyillikni ifodalaydilar;

atrofdagilarni o'zlarining haq ekanliklariga ishontirish ko'nikmalarini egallagan, o'z hamkasblari bilan innovatsion o'zgarishlardagi muvaffaqiyat va muvaffaqiyatsizliklarni baham ko'radilar.

Ta'lim tashkilotchilarining sanab o'tilgan sifatleri ro'yxati falsafiy va pedagogik adabiyotlar manbalari ma'lumotlarining qiyosiy tahlili asosida tuzildi [3],

O'qituvchining kuchli ijtimoiy, kasbiy-psixologik, tashkilotchilik sifatleri qatorida quyidagilar ta'kidlanadi: muloqotchanlik va rivojlangan tasavvur empatiya va yuqori sezgirlik bilan birgalikda; yaqqol ifodalangan muloqotdan quvonch hurmatga va o'zini-o'zi takomillashtirishga ehtiyoj bilan birgalikda, beg'arazlik va qalbning mustahkamligi, yuqori axloqiylik, to'g'ri so'zlik va adolat, shaxsiy maftunkorlik va boshqalar. Ta'lim tashkilotchilari maktab muhiti uchun umumiy bo'lgan muammolardan – fikrlardagi juda keskinlik, yuqori konformizm va pedagogik jarayon uchun ahamiyatli hisoblangan motivatsion sohadagi chetlanishlardan ham holi emas [4]. Ta'lim muassasasida tashkilotchilik kompetentligi muvaffaqiyatiga yordam beruvchi omillar quyidagilar hisoblanadi: "jamoaning yuqori kasbiy darajasi", "ishdagi ijod", "ta'lim dasturining mavjudligi", "pedagogik tarkibning barqarorligi", "tajriba-sinov faoliyati", "fan bilan aloqa", "tinglovchilarning yoshini inobatga olib tabaqalashtirilgan o'qitish". Ta'lim muassasasining muvaffaqiyatiga to'sqinlik qiluvchi omillar sifatida quyidagilar ta'kidlanadi: "ta'lim muassasasining zaif moliyalashtirilishi", "avtoritarlik", "o'qitish texnik vositalarining yo'qligi" Ko'pincha bir-birini takrorlovchi tekshiruvlar".

Ekspertlarning yetakchi muassasalarni izlash yo'llarini baholashlari tahlili tadqiqotchilarning e'tiborlari tajriba maydonlari tizimida bunday muassasalarni izlashlari asosli va so'rov ishtirokchilari tomonidan ma'qullanadi. Ekspertlar jamoaviy yetakchi tashkilotchining shakllanishiga ta'sir ko'rsatuvchi ikkita omillarni alohida ajratdilar, bular: jamoadagi muhit va moddiy baza. Jamoaviy tashkilotchining shakllanishini aniqlash bo'yicha uchinchi omil sifatida ekspertlar individual tashkilotchining mavjudligini ta'kidladilar. Shunday qilib, ekspertlar individual tashkilotchini aniqlashning uchta mezonlarini alohida ajratdilar: yuqori kasbiy daraja, hamkasblar, tinglovchilar, ota-onalar bilan o'zaro munosabatlarda madaniyat yuqori darajasi, barqaror pedagogi jamoani tashkil etish qobiliyati. Oxirgi ikkita mezon yuqorida belgilangan jamoaviy tashkilotchining shakllanishidagi omil jamoadagi muhit bilan mos keladi. Bu mezonlar tashkilotchining eng ahamiyatli shaxsiy sifatleri deb ham belgilanadi. Bu so'rov ishtirokchilarining fikrlariga ko'ra, tashkilotchi uchun zarur bo'lgan boshqa sifatlarni inobatga olib, kompetentlik, yuqori axloq, rostgo'ylik va adolatdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Егоршин А.Л. Управление персоналом: Учебник для вузов. - 3-е изд. - Н. Новгород: НИМБ, 2001. - 720 с.
2. Степанов Е.Н. Планирование воспитательной работы классного руководителя Воспитание школьников, 2003. - № 6. - С. 18 - 27. 210.
3. M.F. Hakimova, N.X. Xo'jayev, D.Q. Axmedov. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. O'quv qo'llanma.- T.:TDIU nashr., 2006y, 52-53-betlar.
4. Шишов СЕ., Кальней В.А. Мониторинг качества образования в школе. - М.: Педагогическое общество России, 1999.-354 с.

5. Батышев С.Я, Профессиональная педагогика, - М., 1997, –512с. Никитина Н.Н. Приёмы нравственной активизации личности: методические рекомендации, - Ульяновск: ИПК ПРО, 1997, -40 с. Турчинов А.И. Профессионализация и кадровая политика: проблемы развития теории и практики/- М., 1998.
6. Александрова Ю.В. Методика диагностики отношений взрослого человека: роли, позиции, нравственная сущность: Метод, пособие. -М: МПСИ, 2001.-96 с. 17.
7. Беляев А.В. Социально-педагогические основы формирования гражданственности учащейся молодёжи: Монография. Ставрополь: СГУ, 1997. 204 с.
8. Бондаревская Е.В. Ценностные основания личностно ориентированного воспитания//Педагогика, 1995. -№4, -С. 31-34,
9. Пищулин Н.ПМ Пищулин С.Н., Бетуганов Л.А. Социальное управление; теория и практика: Учебное пособие: в 2 т, - М> : ИКЦ «Академкнига», 2003. – Т. 2. – 451 с, : ил. - (Библиотека государственного служащего).